een gedeelte, hopelijk een groot gedeelte, in Nederland zou blijven om na de bevrijding (waar bleef de Geallieerde invasie?) een nieuwe bloei van het Nederlandse Jodendom mogelijk te maken. Medio september, bij het Joods Nieuwjaar, bracht Cohen in een vergadering van de z.g. Centrale Commissie van de Joodse Raad

'in herinnering dat wij thans een der zwaarste jaren (uit de Joodse geschiedenis) achter de rug hebben. Wat wij thans beleven, is echter nog niets in vergelijking met de toestanden in andere landen.[1] Wij dienen dit te aanvaarden en te berusten. Het komende jaar zullen wij trachten, het lijden te verlichten van wat overgebleven is van Israël, opdat er een mogelijkheid is, dat er weder enige toekomst komt met geluk. Wij zullen trachten te redden wat er te redden valt, om met deze rest te trachten, te zijner tijd wederom de kracht van de Joden te doen ontplooien.'[2]

'Wij zullen trachten te redden wat er te redden valt' – dat hield in dat zoveel mogelijk Joden, hun gezinnen incluis, van de *Zentralstelle* een z.g. Joodse Raad-stempel dienden te ontvangen. Begin september werd opdracht gegeven, nieuwe lijsten van medewerkers van de Joodse Raad op te stellen. Het werd een immens gedrang om op die lijsten een plaatsje te veroveren. In juli en augustus was al bekend geworden dat wie in dienst stond van de Joodse Raad, min of meer tegen deportatie beschermd was; dat was gebleken doordat die personen, ook al waren zij opgepakt (zoals in Amsterdam bij de razzia's van 14 juli en 6 augustus), toch weer vrijkwamen. Los daarvan had de Joodse Raad in de 'eerste fase' der deportaties de gelegenheid gehad om de namen van zijn employé's en van anderen die 'onmisbaar' geacht waren, van de deportatielijsten te schrappen. In de 'tweede fase' kreeg de Joodse Raad evenwel in Amsterdam (in Den Haag was dat anders) de deportatielijsten niet meer te zien. Anders gezegd: de Joodse Raad-stempels waren nodig om de betrokkenen des avonds en des nachts tijdens de ophaalacties te beschermen.

In eerste instantie vroeg de Joodse Raad ten behoeve van ca. vijf-en-dertigduizend personen stempels aan. Wat Amsterdam betrof, werd de keuze door de Amsterdamse staf van de Joodse Raad gedaan, elders in het land moesten de provinciale vertegenwoordigers er voor zorgen, met inschakeling van de plaatselijke vertegenwoordigers. In Gelderland (gegevens over hetgeen elders geschiedde, ontbreken) werden die vertegenwoordigers daartoe in

[1] Het is niet duidelijk waar Cohen met deze zin op doelde – vermoedelijk mede op de ondragelijke toestanden in de Poolse ghetto's; deze waren hem uit een enkele brief die ontvangen was, bekend, [2] JR-CC: Notulen, 16 sept. 1942, p. 2.